

V.

Živnostenský výbor nespokojil se však obligatorní zkouškou učednickou či tovaryšskou při živnostech řemeslnických. V sezení dne 9. srpna přes tuhý odpor vládních zástupců *) přijal výbor jako podmínku na-

---

*) Dr. Hasenöhrl ukazoval k obtížím, které se zavedení mistrovské zkoušky v cestu staví z dnešní vyspělé dělby práce v živnostech, jejíž účinky pocítují se u pomocníků ještě více nežli u učedníků, v nedostatku odborných nestranných orgánů k předsevzetí zkoušky povolanců, v poměrech na venkově, kde by bylo nutno klásti mírnější při zkoušce požadavky, v možnosti šikan s hlediska národního, konfesního a j. Vláda prý by se mohla smířiti pouze s fakultativní zkouškou mistrovskou, která by měla jisté právní účinky, j. právo na titul mistrovský a pod. Orgány zkušebními by mohly býti ne společenstva, nýbrž ústavy na povznesení živnosti ve většině zemí již zřízené.

Dr. Fries považoval zkoušku mistrovskou za nemožnou; znamenala by zrušení přirozené konkurence, zdržovala by pokrok a rozvoj v živnostech, dosvědčovala by pouze technickou zručnost nikoli však kupeckou obratnost, která je v první řadě důležitá pro posílení živnostnictva. Upozorňoval, že je svrchovaně povážlivé, zkracovati možnost výdělků při dnešním velikém množení se obyvatelstva a mohutném hnutí vystěhovaleckém, a že by tím bylo učiněno zákonodárné opatření, které nemá sobě podobného v žádném státě evropském.

Kromě zástupců vládních byli proti zkoušce mistrovské ještě Eldersch, který namítal, že na venkově bude vůbec nemožno zkušební komisi aktivovati a že účelem zkoušky není povznésti od-

stoupení živnosti řemeslnických zásadně obligatorní zkoušku mistrovskou (§ 14 č. 3) a dne 30. srpna jednáno o způsobu jejího provedení.

Zkouška má podati „průkaz způsobilosti k samostatnému provádění obyčejných prací dotčené živnosti a výpočtu nákladů, jakož i vědomostí k samostatnému provozování živnosti jinak potřebných, zejména v knihvedení“.

Zkouška mistrovská skládá se před zvláštní zkušební komisí, která sestává dle usnesení výboru z předsedy a nejméně dvou přisedících a kterou sestavuje živno-

bornou zdatnost, nýbrž omezení nával k živnostem, že sestavení zkušebních komisí nesmí býti zůstaveno společenstvům, nýbrž že budou nezbytny vyšší záruky pro objektivnost těchto komisí, konečně že zkouška nesplní naděje v ni kladené; posl. Kitchelt, který ukazoval k tomu, že není myslitelná nestranná zkušební komise, v níž budou rozhodovati příští konkurenti zkoušeného kandidáta; posl. Kratochvíl byl pro fakultativní zkoušku mistrovskou. Zajímavé byly důvody, uváděné v živn. výboru pro obligatorní zkoušku mistrovskou. Poskytne prý ochranu jak zákazníkům proti fúšerství, tak řemeslníkům samým, živnostník bude prý se musit leč čemu pro ni učiti, co jej ochrání, aby nepodnikal něco, k čemu nemá schopnosti; ne každý, kdo složil zkoušku tovaryšskou, je schopen samostatně provozovati řemeslo (Hau ck); pozvedne stavovské sebevědomí, zamezí nesolidní konkurenci mistrů nedostatečně vycvičených; nebude-li přijata, může výbor své práce ihned přerušiti, protože pak by neměly ceny (Hau ck); jest jen konsekvencí zkoušky tovaryšské (Bendel), byla-li tato přijata, nechťej živnostníci zastaviti se v polou cestě (Dr. Stojan); racionelní vybudování průkazu způsobilosti jest možno jen zavedením zkoušky mistrovské (Dr. Stojan); je tak starým požadavkem řemeslníků, že se bez jejího zavedení v novém zákoně obejíti nelze, fakultativní zkouška by neměla smyslu (Hueber); jak může vládní předloha sama žádati, aby pouze ten směl držeti učně, kdo má potřebné vědomosti odborné, když by tyto znalosti jeho nebyly zjištěny? (Böheim). Nelze prý jen pořád nabývání vědomostí a zručností jakožto potřebné vychvalovati, průkazu těchto vědomostí jako podmínce nastoupení živnosti však brániti, a není-li této zkoušky nikde v cizině, proč by mělo rakouské zákonodárství stále jen za cizinou pokulhávat? (Föerg).

stenský úřad, jmenuje členy její z listiny zkušebních komisařů, jež volí valná hromada společenstva k návrhu představenstva společenstevního, po případě po vyslyšení svazu společenstevního, zkušební komisaři musí býti však vždycky vybráni z toho oboru, jemuž zkoušený kandidát přísluší.

Počet členů zkušební komise, řízení před komisí, postup zkoušky a výšku zkušebních tax ustanovuje zkušební řád, který vydává politický úřad zemský po vyslechnutí společenstevních svazů (nikoliv též obchodních a živnostenských komor) — nepraví se, zdali pro každé společenstvo zvláště nebo jednotně pro celý obor řemeslnický v celé zemi.*)

Taxy zkušební plynou do pokladny společenstva, které s druhé strany nese výdaje zkoušky. (Eldersch marně navrhoval, aby zkoušky byly bezplatné a zkušební komisařství úřadem čestným).

K mistrovské zkoušce mají býti připuštěni pouze ti pomocníci (tovaryši), kteří s úspěchem odbyli zkoušku tovaryšskou a nejméně po tři léta v živnosti jako pomocníci (tovaryši) byli zaměstnáni. Zkoušku lze opakovati; v jaké lhůtě, osnova neudává, není také třeba, protože bez ní zůstane tovaryšem.

Průkaz způsobilosti pro živnosti řemeslnické má tedy dle usnesení výboru (§ 14) zahrnovati průkaz:

1. řádného ukončení poměru učebního předložením tovaryšského listu od společenstva vydaného (ne, jako dosud, také od obce potvrzeného), nebo —

*) Podle návrhu referentova (posl. Schneider) měl býti předsedou zkušební komise starosta společenstva, který měl určovati též členy komise zkušební; návrh padl však následkem odporu Dra. Hasenöhrla stejně jako další pak návrh Schneiderův, aby starosta resp. jeho náměstek měli právo zkouškám býti přítomni. Kvalifikace zkušebních komisařů nikde není předepsána, mohli by tedy jimi býti i učitelé odborných škol, tovaryši atd.

nepřináleží-li učební pán k žádnému společenstvu — vysvědčení učebního od obecního úřadu potvrzeného;

2. několikaletého zaměstnání pomocnického v do-
tčené živnosti, ať po řemeslnicku, ať po továrnicku
provozované, předložením vysvědčení pracovního;

3. s úspěchem složené obligatorní zkoušky mi-
strovské. *)

Ustanovení tato mají však nabyti působnosti teprve
tři léta po tom, co novela vstoupí v život. Po třech
létech by tedy nemohl nikdo nastoupiti živnost řemesl-
nickou, kdo by nesložil zkoušky tovaryšské a mistrovské.
Dle vládní předlohy mělo nesložení zkoušky učednické
jen za následek prodloužení doby učební; jakmile (po
3 létech) nový zákon by ve všech svých ustanoveních
působiti začal, nemohl by učedník, který by zkoušku
tovaryšskou nesložil, vůbec již nikdy státi se samostat-
ným řemeslníkem, protože bez ní by nebyl připuštěn
ke zkoušce mistrovské a bez složení zkoušky mistrovské
nemá přístupu k samostatnému provozování živnosti
řemeslnické!

Máme v tomto usnesení o závaznosti zkoušky mi-
strovské pro nastávající řemeslníky unikum evropského
zákonodárství živnostenského.

V Německu je od 1. října 1901 na základě zákona
ze dne 26. července 1897 zavedena zkouška mistrovská

*) Ohledně zaměstnání pomocnického či tovaryšského byl
9. srpna ve výboru spor; Hueber navrhoval, aby bylo řečeno »za-
městnání tovaryšské« t. j. zaměstnání pomocnické čítalo by se teprve
od doby, kdy by učeň nebo pomocník složil zkoušku tovaryšskou,
protože teprve po ní byl by »tovaryšem«, na konec zvítězil ná-
sledkem odporu Hasenöhrla proti tomuto novému stížení řemesl-
nických živností návrh Stojanův na znění »tovaryš (pomocník)«.

Dle »Wiener Zeitung«-u z 10. srpna; v tištěném přehledu obou
předloh, vládní i výborové, stojí pouze »pomocník« (neshod takových
je více).

jakožto fakultativní, ku které jsou přípustěni, kdož alespoň po 3 roky jako pomocníci v řemesle byli činní. Zkouška opravňuje toliko k užívání titulu »mistra« dotčeného řemesla a to nikoli sama, nýbrž mistr musil ještě dosáhnouti práva k držení učňů, které jest však opět vázáno na jiné podmínky. Učně zaměstnávatí smí totiž ten řemeslník, který jest aspoň 24 roky stár, občansky zachovalý a buď po předepsané době učební zkoušce tovaryšské se podrobil nebo bez těchto formalit po 5 roků za sebou jdoucích řemeslo samostatně provozoval, nebo v podobném postavení jako dílovedoucí byl činným. Kdo tedy nabyt takto práva k zaměstnávání učňů a podrobil se s prospěchem zkoušce mistrovské, nabyt práva k titulu mistrovskému, tedy jen čestného vyznamenání bez praktických důsledků; podněty, aby s titulem mistrovským byly spojeny věcné výsady: výhradné držení učňů, soudní znalectví, volitelnost do určitých korporací stavovských, přípustěni k veřejným dodávkám atd., byly dosud na sjezdech řemeslnických zamítnuty.

Měli bychom tedy u nás průkaz způsobilosti v nejpříkřejší formě, v jaké trval kdy v cechovníckoživotenské minulosti: předepsaná minimální doba učební, jako závěrek její zkouška tovaryšská, potom nucená léta pomocnická a na konec povinná zkouška mistrovská; jen nucený vandr ještě chybí a mistrovský hodokvas.

Avšak průkaz způsobilosti ani v historii řemesel cechovních nebyl od počátku; jako obligatorní instituce ve formě nuceného postupu výučného a zkouškového nespadá v jedno ani se vznikem cechovní organisace ani s dobou rozkvětu řemesel. Je výsledkem pozdější snahy, z dob počínajícího a potom úplného úpadku řemesel, snahy stížití přístup do cechu a k samostatnému provozování řemesel. Musel-li původně ten, kdo se

o řemeslo v městě ucházel, prokázati dílo rukou svých, bylo to dáno na prospěch konsumentů; vždyť se mu za to poskytnul v městě monopol nebo podíl na monopolu, řemeslo bylo „úřadem“ a městské správy také energicky o to dbaly, aby řemeslník dobré dílo a za slušnou cenu odběratelstvu skutečně také poskytoval. Kde oněch zručností potřebných nabyt, nikdo se ho netázal; dokonce již tovaryšství nebývalo nezbytnou podmínkou dosažení samostatného řemesla. Teprv úpadek řemesel učinil z toho, co bylo dáno na prospěch odběratelů, prostředek k obmezování nového přívalu k živnostem a k tomu cíli pak onen původně snadný průkaz vybudován v zařízení až nesnesitelné a libovolné.

Při tom péče o spotřebitelstvo úplně se ztratila; připouštění právě uchazeči méně způsobilí spíše nežli způsobilejší, a dobře-li potom řemeslník svoje řemeslo koná či špatně, o to již dokonce se nestaráno.

Také za naší doby byla to obecná hospodářská tíseň, po roce 1873 nastalá, která vzbudila volání po průkazu způsobilosti. Není snad bez vnitřní souvislosti, že v touž dobu velký průmysl požadoval ochranu celní před soutěží cizozemská, a že tedy také maloživnostníci chtěli na státu zabezpečení a zlepšení své existence obmezením soutěže.

Tuto soutěž nalézá však maloživnostník jednak ve velkopřůmyslu, jednak ve vlastním okruhu malovýrobním a tu zase jednak od těch, kteří v témž řemesle jako fušeři, t. j. bez formální kvalifikace odborné, jsou činní, jednak od příslušníků jiných živností, kteří ve výrobní oprávnění jeho zasahují.

Požadavek průkazu způsobilosti pro továrny byl na čas i našimi řemeslníky samými opuštěn a i stálý výbor živnostenský neodvážil se jej kodifikovati, aniž jeho maloživnostnickým členům dostalo za to obvyklých

projevů nedůvěry. Také vláda hleděla při nynější reformní akci všemu čeliti, co by jakkoliv zasahovalo přes obor maloživností do sféry velkopřmyslové.

Obmezil se tedy boj na vlastní pole výroby maloživnostenské a směřuje jednak ku znesnadnění přístupu k řemeslu, jednak k úzkostlivému zachovávání hranic oprávněnosti jednoho každého řemesla, má býti zabráněno vnikání živlů předepsané — vždy tužší — kvalifikace postrádajících v drobnou výrobu průmyslovou i vsahování oprávněných živnostníků ve výrobní obvod jiného oboru, na něž oprávnění jejich se nevztahuje.

V tom rozsahu byl u nás zaveden roku 1883 a vláda vyjmenovala 47 nejrozšířenějších a nejobyčejnějších živností jakožto živnosti řemeslnické; některé jiné živnosti, zejména stavební, pak podkovářství a j. z oboru řemesel ve starém hospodářskohistorickém smyslu byly dokonce chráněny průkazem a nad to koncesí. V září 1905 byl počet živností řemeslnických rozšířen na 54 čísel, z nichž některá zahrnují několik příbuzných živností. Průkaz způsobilosti tedy působí již dvacet let, veliká část dnešních samostatných mistrů prošla již výučním postupem, dle novely z r. 1883 předepsaným.

Odstranilo se jím tedy t. zv. fušerství? Znamená-li fušerství neoprávněné provozování řemesla živly vůbec žádnému řemeslu se nevyučivšími, až na skrovné výjimky ano; ale těchto živlů bývalo v řemesle vřdycky málo, fušery nebyli ti, kdož řemeslo žádné neuměli, nýbrž ti, kdo některé třeba velmi dobře uměli a třeba i formálně předepsanou kvalifikaci vykázati se mohli, ale k samostatnému „oprávněnému“ vykonávání živnosti připuštění nebyli, třeba i jen proto, že cech byl „uzavřen“. Znamená-li však fušerství špatnou práci, jsou stesky na ni v Rakousku dnes tak jako před průkazem; technický pokrok není u řemeslnictva znamenati všeobecně, a kde jest, není výsledkem průkazu, nýbrž jiných pozitivních

zařízení živnostenské správy: škol, kursů, výstav, muzeí, pak i časopisů odborných a pod. Fušerská práce nebývá dále vždy následkem technické neumělosti, i dobře vycvičený řemeslník dodává špatnou práci, nemá-li dobré morálky obchodní a spokojí-li se raději okamžitým větším ziskem nežli získáním trvalého zákazníka. Tento nedostatek hospodářské morálky průkazem arci odstraněn býti nemůže. Dále jsou potřeby konsumentů velice různé; co nedostačí jednomu místu nebo kruhu zákaznickému, úplně uspokojí jinde, co jednomu konsumentu zdá se zcela dobrým a účelným, prohlásí druhý konsument nebo kolega-řemeslník za práci fušerskou. Ani práce nebo výrobek méně dokonalý není však hospodářsky zavržitelný, je-li jen kvalitou a cenou přiměřen obmezenějším potřebám zákaznictva.

Neprávem se tedy průkaz způsobilosti odůvodňuje potřebnou prý ochranou obecenstva před špatnou prací; nehledě k tomu, že nikdo nezmocnil výrobce, aby mluvili a starali se za konsumenty a byli jich poručníky — a jak pečují tito hlasatelé, aby konsumenti nebyli poškozováni špatnou prací a nepřiměřenými cenami živnostníků řádně vyučených?

Jsou arci druhy povolání — v živnostech v užším smyslu tak jako v činnostech jiných — kde péče o konsumenty vyžaduje průkazu způsobilosti. A na tyto případy řemeslnictvo rádo se odvolává, ukazujíc na povinné zkoušky učitelů, úředníků, lékařů, advokátů a j.

Avšak při těchto druzích povolání jednak běží o život, zdraví, čest, spravedlnost, výchovu budoucích generací, tedy o statky daleko cennější, nežli jsou nábytek, oděv, výkon kadeřníkův nebo posluhův, jednak konsumentstvu není zpravidla možno posouditi správnost výkonu při těchto zaměstnáních tak, jako dovede posouditi zákazník, padne-li mu dobře kabát nebo je-li psací stůl zhotoven dle jeho přání a vkusu, a musí

tudíž správnost postupu lékařova, učitelova, soudcova atd. býti obecnstvu aspoň formálně garantována předepsanými studii a zkouškami.

Taková povolání, na jejich výkonu závisí blaho, život a pod. jiných lidí, jsou i ve vlastním oboru živnostenských povolání: lodivodové, lékárny, porodní báby (u nás arci z platnosti živn. řádu vyloučené), hlídači parních kotlů a pod. — i stavební živnosti sem čítati lze — ale mezi těmito, jak Sombart je zove, obecně nebezpečnými a tedy právem na průkaz způsobilosti vázanými živnostmi a všemi ostatními je fundamentální rozdíl — jaký rozdíl v následcích, podá-li lékárník místo léku jed, nebo padne-li někomu špatně kabát či vesta!

Ukazuje-li se právem k tomu, že jsme se svým povinným průkazem způsobilosti řemeslnické izolovaným ostrovem mezi všemi ostatními státy (kromě mírného průkazu v Uhrách), že ho nemají ani v Německu,*)

*) Zajímavý jsou osudy průkazu způsobilosti v říši německé. Šestý sjezd řemeslnických (ne obchodních a živnostenských, co do složení snad rakouským podobných) komor německých v Kolíně n. R. 1905 vyslovil se většinou 47 proti 24 hlasům proti průkazu (podobně jako nezávazná předporada 27 komor řemeslnických v únoru 1905 v Erfurtu), vládní zástupce ukazoval k tomu, že dle statistiky z r. 1894 jen 3·2% všech řemeslníků neprodělavo dobu učební, že »německý řemeslník má jen tehdy budoucnost, je-li zdatný«, i žádal sjezd. aby »středověcký« požadavek průkazu způsobilosti konečně jednou nechal padnouti. V září 1905 vyslovil se proti snahám o zavedení všeobecného obligatorního průkazu způsobilosti sjezd svazu živnostenských spolků německých v Stuttgartě.

Proti usnesení sjezdu komor řemeslnických a živnostenských v Kolíně 1905, zamítajícímu průkaz způsobilosti, podala skupina řemeslníků protest a středostavovské sdružení žádalo vlastní hlasování řemeslníků, aby se přání jejich zjistila. Ústřední výbor spojených cechovních svazů německých v Berlíně se však usnesl na projevu, že i přes dalekosáhlejší přání jednotlivých skupin jsou členové zavázáni setrvati při usneseních kolínských a působiti pro ně i v jednotlivých pořádcích (ceších).

Anglii, Francii, Belgii a Spojených Státech, ani v Itálii, na Balkáně a v Rusku, a že přece ve státech prve jmenovaných jak živnosti tak obchody jsou na vysokém stupni vývoje, že tyto země přece také trochu rozumějí národnímu hospodářství a jejich živnostníci snad také svému prospěchu, namítají stoupenci průkazu (uvádíme „Moravského Živnostníka“ č. 8. t. r.), že tam od staletí požívalo obyvatelstvo občanské svobody a volná konkurence že byla tam zásadou již na počátku rozvoje velkovýroby, „tak že malé živnosti zocelily se dlouholetým bojem o existenci a naučily se hájiti svých zájmů cestou svépomoci a družstevnictví“. „Naše živnosti na takovém stupni vývoje arci daleko ještě nejsou a to vinou dřívější hospodářské politiky státu, který technickému a kapitálovému rozvoji velkovýroby poskytoval ochranné i podpůrné ruky, malé živnosti však soustavně upozadoval, organisační jich činnosti nepřál, a pak malou živnost, nedostatečně technicky vyškolenou, kapitálově slabou, organisačně nevyspělou postavil ve vír hospodářské svobody a nerovnou soutěž s převahou kapitálovou.“

Pravda, ale může skutečně té nedostatečné vyškolenosti atd. s úspěchem čeliti učení a zkoušky u mistrů rovněž tak nevyškolených, k oné kapitálové slabosti a organisační nevyspělosti ani nehledíc? A jak a kdy se má živnostnictvo naše tak jako anglické, německé a jiné zocelit, aby obstálo bez této opory, když se průkaz stále ne zmirňuje, ale zostřuje, a jak naproti velkovýrobě, když ta jím vázána není?

Ani zmenšení konkurence z něho neplyne, nanejvýš snížení počtu živnostníků, které mělo však — nehledíc k živnostem pro nejbližší konsum určeným — tehdy plný význam, když pro nedostatečné komunikace místnímu výrobcí také místní odbyť byl zaručen. Avšak dnes, v době usnadněné a zlevněné dopravy železniční

a poštovní, osobní i nákladní, v době reklamy, insertů a cestování přestala i u řemesla souvislost mezi místní potřebou a místní výrobou. I značné zmenšení počtu řemeslníků v místě nechrání je před soutěží přespolních, před nákupy a objednávkami obecnstva v jiných, zejména větších městech, před soutěží ostatních řemeslníků místních, technicky nebo obchodnický pokročilejších a kapitálovějších a co do rozsahu provozování své živnosti nikterak neobmezených.

»Sociální závadou průkazu způsobilosti jest však, že, kdo jednomu řemeslu se vyučil, pozbyl možnosti obrátiti se k jinému, třebaš příbuznému zaměstnání řemeslnickému, když v původním řemesle obživy naléztí nemůže«. Moderní vývoj hospodářský uvedl jistou hazardnost ve všechna odvětví výrobní i obchodní, trpí jí rolník a velkopřemyslník, tak jako řemeslník a obchodník. Této hazardnosti nelze čeliti průkazem, po oné starodávné pohodlnosti je na věky veta. Ale právě proto měl by »dnes pro nebývalé dříve převraty konjunkturní přechod od jedné živnosti ke druhé býti usnadněn, kdežto při obmezení průkazem bývají příslušníci řemesel, dočasně právě hynoucích, odsuzování hynouti spolu s řemeslem a zachraňují se leckdy pouze — jindy tak nenáviděnou — volností obchodovati s výrobky jiných živností, na př. kožešníci prodejem klobouků. Nechránit průkaz způsobilosti řemeslo nikterak před změnami potřeb, mody atd. (cínaře, bednáře a hrnčáře před nádobím plechovým, parukáře, mečíře, atd.), právě jako jej nechrání před nesolidní konkurencí, kterou může provozovati konkurent technicky dovedný jako nedovedný«.*)

---

*) Srovnej čl. 2. sbírky str. 56.